

Archeologienota Aalst Zonnestraat

Programma van Maatregelen

Bert ACKE en Maarten BRACKE

15-12-2017

1. Gemotiveerd advies

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande stedenbouwkundige vergunningsaanvraag te Aalst Zonnestraat en Windmolenstraat, gelegen binnen een archeologische zone waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 100m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 300m² of meer bedraagt, dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag.

Het projectgebied bevindt zich in de Oost-Vlaamse stad Aalst, in het zuidelijke deel van de stadskern, net binnen de afgebakende archeologische zone. Het plangebied is gelegen op de hoek van de Zonnestraat en de Windmolenstraat. De totale oppervlakte van het plangebied bedraagt ca. 3000m². Het plangebied omvat de Zonnestraat 30, 36, 38 en 32-40 en Windmolenstraat 39, 43/45 en 47. Het plangebied is quasi volledig ingenomen door gebouwen, waaronder woningen langs de Zonne- en Windmolenstraat en bijbehorende magazijnen en stallen op het achtergebied. Op het achtererf, ter hoogte van perceel 1801k, is sprake van een risicofactor van vervuilde grond (attest-OVAM) gezien de voormalige fabrieksactiviteiten die hier hebben plaatsgevonden. De graad van vervuiling is echter niet gekend. De aanwezigheid van kelders is niet gekend maar kan wel vermoed worden in de woningen langs de straatzijdes. In dit geval kunnen deze kelders een oudere oorsprong hebben en dus ook een archeologische waarde. Kadastraal gezien kan het plangebied teruggevonden worden op: Aalst, afdeling 1, sectie A, percelen 1875v2, 1873h, 1875p, 1875a2, 1875t2, 1801k, 1801h, 1799c en 1800c.

De geplande werken omvatten twee luiken. Het eerste luik bestaat uit de voorbereidende werken waarbij de bestaande woningen, magazijnen, bijgebouwen en verhardingen worden gesloopt. Enkel de woning (ca. 200m²) centraal in het noordelijke deel blijft behouden en zal gerenoveerd worden zonder ingreep in de bodem. Het tweede luik omvat de bouw van enkele appartementsgebouwen met bijbehorende parkeergelegenheden. Vooral in het noordoostelijke deel zal een grote ondergrondse parking opgetrokken worden die minstens 3 tot 3,5m diep zal uitgegraven worden. De toegang tot de ondergrondse parking bevindt zich aan de Windmolenstraat tussen twee nieuwe appartementsgebouwen. De appartementsgebouwen bevinden zich verspreid over het plangebied waarbij enkele opgetrokken worden aan de Zonnestraat en aan de Windmolenstraat. Deels boven de achterliggende ondergrondse parking komen twee grotere appartementsblokken. De appartementsblokken worden niet voorzien van kelderruimtes en zullen voorzien worden van sleuffunderingen. Intern wordt gebruik gemaakt van betonplaten op onderliggende funderingslagen. Tussen de appartementsblokken zullen plaatselijk kleine groenzones voorzien worden. De geplande werken zullen een nefaste impact hebben op het bodemarchief en bijgevolg het mogelijke archeologische erfgoed op bijna het volledige plangebied. Met uitzondering van het te behouden gebouw (ca. 200m²), zal de impact over een oppervlakte van 2800m² nefast zijn.

Het archeologisch en historisch kader geeft een hoog archeologisch potentieel aan voor het plangebied. Het gebied kent een stedelijke ontwikkeling vanaf de middeleeuwen, maar naar analogie met andere opgravingen kunnen ook pre-stedelijke sporen en/of vondsten verwacht worden. De eeuwenlange bewoning zal voor een complexe stratigrafie gezorgd hebben. Op het terrein kunnen

zowel pre-stedelijke sporen verwacht worden daterend van de periode dat deze zone nog niet in de stad was opgenomen, als sporen die verwijzen naar de eerste bewoning uit mogelijk de volle middeleeuwen, als latere (stenen) bebouwing en allerlei grondsporen die op een achtererf in stadscontext kunnen verwacht worden (afvalkuilen, beerputten, waterputten,...). Daarnaast zijn elementen die verwijzen naar de stadsomwalling (stadsmuur met onbebouwde zone *intra muros*, stadsgracht) zeker niet uit te sluiten.

Gezien de aard van de site en het archeologisch verwachtingspatroon is een verder vooronderzoek in de vorm van proefputten noodzakelijk. Deze onderzoeksmethode is de beste manier om stedelijke sites met complexe stratigrafie te onderzoeken. Ook naar kosten-batenanalyses is deze onderzoeksmethode te prefereren. Het inplantingsplan, de richtlijnen en onderzoeksvragen worden hieronder voorgesteld. Dit proefputtenonderzoek dient te gebeuren in uitgesteld traject, na afbraak van de huidige gebouwen tot op het huidige maaiveldniveau. De funderingen en kelders dienen behouden te blijven tot na het archeologisch vooronderzoek.

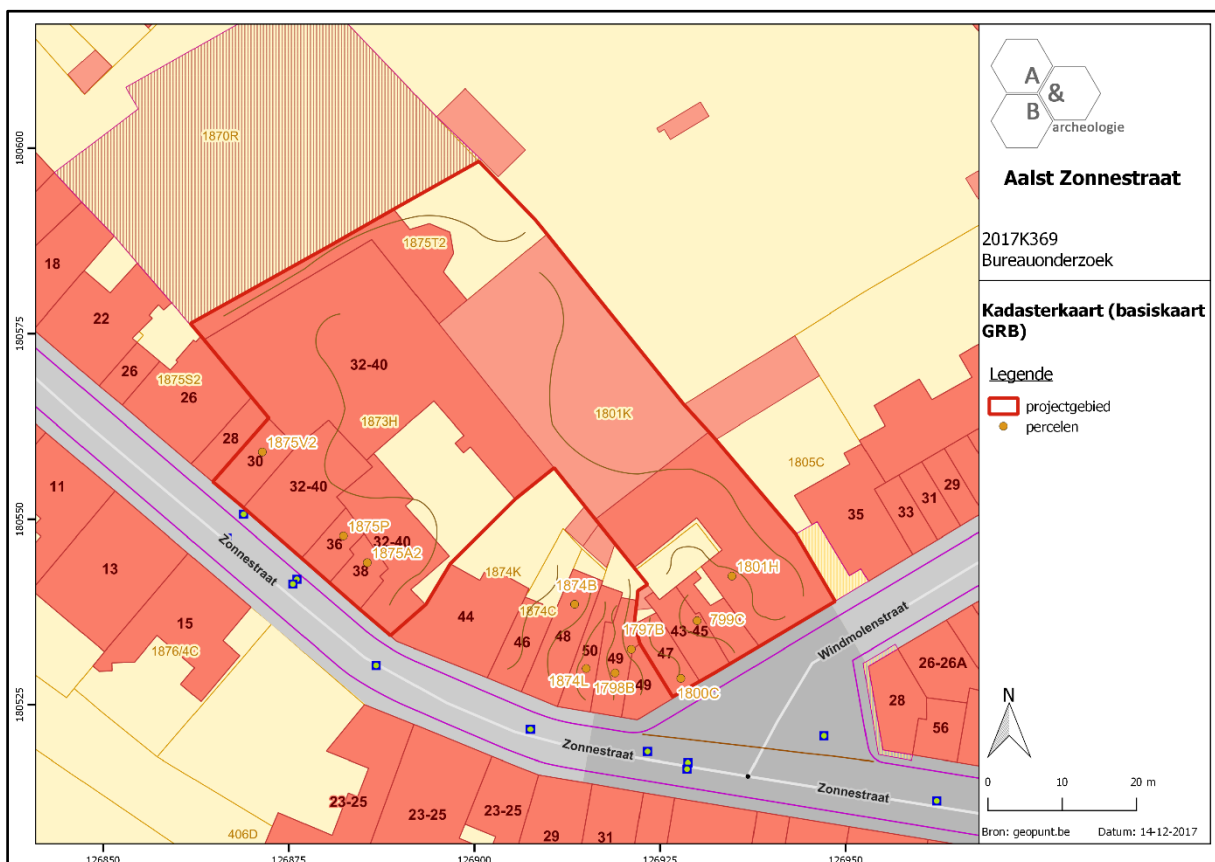
2. Administratieve gegevens en afbakening

Locatiegegevens: Oost-Vlaanderen, Aalst, Zonnestraat 30, 36, 38 en 32-40 en Windmolenstraat 39, 43/45 en 47

Lambertcoördinaten onderzoeksgebied: X: 126876 en Y: 180585; X: 126938 en Y: 180533

Kadastergegevens: Aalst, afdeling 1, sectie A, percelen 1875v2, 1873h, 1875p, 1875a2, 1875t2, 1801k, 1801h, 1799c en 1800c.

Het totale plangebied is 3000m² groot. De huidige bewoning zal enige impact gehad hebben op de bodem. De huidige gebouwen zijn niet voorzien van ondergrondse niveaus, met uitzondering van één kleine kelder, die mogelijk teruggaat tot oudere fases, in de huidige woning(en) aan de straatzijde. Een gebouw van ca. 200m² blijft behouden en zal intern gerenoveerd worden. De andere werkzaamheden (bouw appartementen en grote ondergrondse parking) over een oppervlakte van ca. 2800m² zullen een nefaste impact hebben op het bodemarchief en bijgevolg het archeologische erfgoed. De zone voor verder archeologisch vooronderzoek bedraagt dus ca. 2800m².

Figuur 1 Uitsnede uit het kadasterplan met aanduiding van het projectgebied (bron: geopunt.be).

Figuur 2 Aanduiding van het onderzoeksgebied met de te behouden woning in het noordwesten. De onderzoekbare zone bedraagt 2800m², de te behouden woning ca. 200m².

3. Vraagstelling

Het doel van het onderzoek is om te achterhalen of er op het terrein één of meerdere archeologische sites aanwezig zijn en te bepalen welke maatregelen dienen te worden genomen voorafgaand aan de verdere ontwikkeling van het projectgebied. Daarnaast kan ook de verstoringsgraad in kaart gebracht worden. Hieronder worden enkele specifieke, niet limitatieve, onderzoeksvragen weergegeven.

- Zijn er archeologische sporen aanwezig? Welke spoorcategorieën komen voor?
- Wat is de bewaringstoestand van de aangetroffen sporen?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren en behoren ze tot één of meerdere periodes? Kunnen deze gelinkt worden aan eerder archeologisch onderzoek?
- Zijn er indicaties omtrent artisanale activiteiten of aanwijzingen voor andere functionele eigenschappen?
- Wat is de relatie tussen de archeologische sporen en het landschap? Hoe is de bodemopbouw?
- Wat is de graad van verstoring binnen het plangebied?
- Zijn er sporen terug te vinden die te linken zijn aan elementen van de middeleeuwse stadsversterking?
- Zijn de aangetroffen sporen te koppelen aan de sporen aangetroffen bij de opgraving van het Theresianenklooster?
- Kunnen pre-stedelijk sporen onderscheiden worden?
- Kan een archeologische site uitgesloten worden?
- Indien een site aanwezig is, welke aanbevelingen kunnen gedaan worden voor verdere omgang met het archeologisch erfgoed? Is behoud *in situ* mogelijk? Indien niet, aan welke modaliteiten dient een verdere opgraving te voldoen?

4. Plan van aanpak (onderzoeksstrategie, -methode en –technieken)

Uit het verslag van resultaten kwam naar voor dat verder vooronderzoek met ingreep in de bodem door middel van proefputten de meest aangewezen methode is om deze site met complexe verticale stratigrafie te onderzoeken. De afbakening van het onderzoeksgebied is te vinden op figuur 1. De voorziene onderzoeksmethode moet niet uitgevoerd worden indien de geplande werken alsnog niet zullen plaatsvinden. Dit proefputtenonderzoek dient te gebeuren in uitgesteld traject, na afbraak van de huidige gebouwen tot op het huidige maaiveldniveau. De funderingen en kelders dienen behouden te blijven tot na het archeologisch vooronderzoek.

Om beschadiging van eventueel aanwezige archeologische sporen te voorkomen, is het van belang dat de sloop van de gebouwen beperkt blijft tot het maaiveldniveau; vloeren en verhardingen worden niet opgebroken, dit kan pas nadat het proefputtenonderzoek is uitgevoerd. Ook de huidige vloeren in de woningen aan de Zonne- en Windmolenstraat blijven onaangeroerd tot na het proefputtenonderzoek. Op die manier wordt vermeden dat archeologische sporen, die zich mogelijk vlak onder het huidige maaiveld bevinden, ongedocumenteerd worden weggegraven.

Teneinde na te gaan of er archeologisch relevante grondsporen aanwezig zijn binnen het onderzoeksgebied, dient gebruik gemaakt te worden van de inplanting van 7 werkputten en 3 proefsleuven in het onderzoeksgebied. Indien deze vooropgestelde oppervlakte en inplanting het niet toelaat om een duidelijk inzicht te bieden in de aangetroffen sporen en structuren dienen de proefputten uitgebreid te worden tot als aan deze doelstellingen wordt voldaan.

- Werkput 1 tem 4: werkputten van 3 op 3m ter hoogte van de bestaande en voormalige bewoning langs de Zonne- en Windmolenstraat. Te verwachten: vloerniveaus, inzicht in de fasering van de woningen, ...
- Werkput 5 tem 7: werkputten van 3 op 3m ter hoogte van de overgang woonzone naar achtererf. Te verwachten: achtergevel, aanbouwen, beerputten, ...
- Proefsleuven 1 tem 3: ca. 25m op 3m breed ter hoogte van de achtererven. Proefsleuf 1 haaks op de Windmolenstraat, proefsleuven 2 en 3 haaks op de Zonnestraat en achtererf van het NO-gelegen klooster. Te verwachten: extractiekuilen, kuilen, waterputten, tuinlagen, mogelijke achterliggende structuren, ...

De putten worden na het onderzoek terug gedicht. Eventuele kwetsbare sporen worden afgedekt met geotextiel, waarboven een pakket van 20cm dik aanvulzand wordt gelegd, zodat bij latere uitgravingen duidelijk wordt dat men het archeologische niveau nadert.

Er wordt in totaal 288m² onderzocht, ofwel 10% van de totale onderzoekbare oppervlakte van het plangebied (ca. 2800m²). Gezien de spreiding van de werkputten en proefsleuven wordt dit als voldoende ervaren om de onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden en een correcte inschatting te maken van het archeologisch potentieel van het plangebied. Voor de uitvoering van het onderzoek wordt verwezen naar hoofdstuk 8.6.1. *Proefsleuven en proefputten generiek* en 8.6.3. *Proefsleuven*

en proefputten op sites met complexe stratigrafie van de Code van Goede Praktijk versie 2.0. Voor de uitgraving tot op het eerste vlak en de afgraving van homogene puin- of ophogingslagen wordt gebruik gemaakt van een graafmachine met een niet-getande graafbak. Indien nodig dienen manuele uitgravingen te gebeuren. Als het om veiligheidsredenen niet mogelijk is om in de werkputten en proefsleuven te verdiepen tot in de moederbodem, wordt er geboord tot de natuurlijke bodem bereikt wordt. De verdieping naar een volgend vlak, indien nodig, gebeurt pas als het bovenliggende vlak geregistreerd en onderzocht werd. Bij de verdieping naar de volgende vlakken wordt zoveel mogelijk getracht om muur- en vloerresten ouder dan de 19de eeuw te behouden. Op die manier kunnen ze bij een eventueel verder onderzoek in een groter geheel geplaatst worden.

Het onderzoeksdoel is succesvol bereikt indien de vraagstelling gefundeerd kan beantwoord worden.

Figuur 3 Indicatief proefputtenplan, geprojecteerd op het kadasterplan (bron: geopunt.be).

5. Gewenste competenties

- Het team moet bestaan uit minstens 2 archeologen waarbij minstens één van de archeologen ten minste 220 werkdagen veldervaring heeft met onderzoek van sites met complexe stratigrafie in stadskern.
- Het team moet bestaan uit minstens 2 archeologen met minstens 40 werkdagen veldervaring met prospectieonderzoek.
- Het team moet bestaan uit minstens 1 archeoloog met kennis van (post)middeleeuws aardewerk.

6. Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

Er zijn geen voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk.